

Тищенко О. В.

Житомирський державний університет

імені Івана Франка

Науковий керівник: канд. філол. наук,

Сидорович Л. Є.

СУБ'ЄКТИВНА МОДАЛЬНІСТЬ ПОЛІТИЧНОГО ДИСКУРСУ (НА МАТЕРІАЛІ СУЧАСНИХ АНГЛОМОВНИХ ЗМІ)

Термін "модальність" використовується різними науками: логікою, філософією, мовознавством, літературознавством та ін. У лінгвістиці семантична категорія модальності передає відношення мовця до змісту його висловлювання, цільової настанови, відношення змісту висловлювання до дійсності. За Ралдугіною модальність може мати значення ствердження, наказу, побажання, припущення, достовірності, реальності чи нереальності. Залежно від того, що піддається оцінці: позамова дійсність чи саме висловлювання, відповідно виділяють два типи модальності: об'єктивну та суб'єктивну. Об'єктивна модальність є обов'язковим компонентом будь-якого висловлення, однією з категорій, що формують предикативну одиницю – речення. Суб'єктивна модальність – це відношення мовця до повідомлюваного, вона є факультативною ознакою повідомлення. Змістову основу суб'єктивної модальності формує поняття оцінки в широкому розумінні, включаючи не тільки логічну (інтелектуальну, раціональну) кваліфікацію повідомлення, але й різні види емоційної (ірраціональної) реакції [5].

Щодо дискурсу, то нерідко це поняття визначається лінгвістами через поняття «текст». Жук К. визначає дискурс як текст, занурений в життя, результат цілеспрямованої соціальної дії, як фокус дій мовних і мовленнєвих, соціокультурних і прагматичних, когнітивних і психологічних факторів [2].

На думку Михайленко В., суб'єктивна модальність тексту, а особливо дискурсу, не тотожна суб'єктивно-модальним значенням окремо взятого

речення, оскільки в будь-якому дискурсі механізм витворення суб'єктивних смислів є складнішим, на відміну від реченнєвої суб'єктивної модальності з її функціонально-семантичною природою. Ставлення суб'єкта мовлення до дійсності може виражатися одиницями й засобами різних мовних рівнів: лексичними, фразеологічними, граматичними, синтаксичними, стилістичними, композиційними, інтонаційними [4].

Як зазначає Лістученко М., аргументативний модуль є одним із модулів прагматичного параметру політичного дискурсу. У визначенні поняття суб'єктивної модальності прийнято виділяти два підходи: перший підхід встановлює суб'єктивну модальність як оцінку ступеня достовірності повідомлення, реальності або нереальності того, про що йде мова, другий підхід характеризує суб'єктивну модальність як авторське відношення до змісту висловлювання, яке формує думку читача про прочитане.

Загальновідомо, що інформативні тексти у публіцистичних виданнях мають на меті об'єктивне висвітлення фактів, тобто не мають містити суб'єктивної думки автора (або авторів). Проте публіцистичні видання, навіть якщо не виражають явно свої політичні уподобання, проте завжди так чи інакше є політично заангажованими. Іншою з причин присутності суб'єктивного елементу у текстах політичного спрямування є все більш зростаюча роль політики у повсякденному житті сучасної людини та наше сприймання явищ оточуючого світу з огляду на політичну ситуацію у країні та розподіл політичних сил.

Виділяють такі елементи модальності висловлення як безпосередня оцінка, емоційна ознака (приємно/нейтрально/неприємно), емотивно-експресивна оцінка (схвалення/байдужість/несхвалення) та маркер психічного стану мовця. Позитивна оцінка може бути оформлена засобами вираження суб'єктивної модальності із значенням добре (добрий), негативна оцінка може бути виражена лексичними засобами із значенням поганий, а нейтральна характеризується відсутністю будь-яких лексем з оціннісним компонентом.

Розглядаючи явище модальності, виділяють два основних типи модальностей: до модальності першого типу відносять модальність, яка виражається граматичною категорією способу, інтонацією, порядком слів, модальними частками, а також формами дієслів. До модальності другого типу відносять модальність, яка виражається потенціальними модальними словами. Модальними словами ми вважаємо такі члени речення, які у найбільшій мірі залежать від присудка та своїм значенням впливають на весь зміст речення. Публіцистичні статті політичної тематики можуть бути досліджені у категорії модальності з двох причин: дані статті мають автора, а, отже, оцінні елементи експліцитно чи імпліцитно присутні; будь-який текст політичної тематики може бути проаналізованим у термінах суб'єктивної модальності [3].

Діденко М. стверджує, що категорія модальності в політичному дискурсі здійснюється як на фразовому, так і на текстовому рівнях. Її специфіка в політичному тексті полягає в особливому використанні мовної оцінності. Оцінність грає суттєву роль в структуруванні категорії прагматичної спрямованості, тобто здійснення певного цілеспрямованого впливу на референта висловлювання. Часте використання, наприклад, модальних дієслів пов'язане з їх спроможність подавати висловлення як чітке, обґрунтоване, необхідне, можливе і врегульовувати модальність усього висловлювання. Крім того, для визначення оцінки, в політичному дискурсі велике значення має використання граматичного часу, оцінних прикметників тощо [1].

Таким чином, категорія суб'єктивної модальності знаходить своє яскраве відображення у політичній тематиці, незважаючи на те, що дана сфера повинна залишатися неупередженою та максимально вільною від суб'єктивних суджень та переконань.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Діденко М. О. Політичний виступ як тип тексту (на матеріалі виступів німецьких політичних діячів кінця 20 століття): автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.04 «Германські мови» / М. О. Діденко. – Одеса, 2001. – 24 с.
2. Жук К. Засоби вираження авторської модальності у науковому лінгвістичному дискурсі (на матеріалі французької, англійської та української мов) / К. Жук // Записки з романо-германської філології. – 2011. – Вип. 27. – С. 59 – 64.
3. Лістученко М. Аргументативний потенціал суб'єктивної модальності у публіцистичних статтях політичної тематики / М. Лістученко // Наукові записки. Серія «Філологічна». – 2013. – Вип. 35. – С. 194 – 195.
4. Михайленко В. Модусний маркер у структурі дискурсу / В. Михайленко // Вісник Житомирського державного університету. – 2009. – Вип. 45. – С. 30 – 33.
5. Ралдугіна К. Модальність як логіко-філософська та лінгвістична категорія. – [Електронний ресурс] / К. Ралдугіна. – Режим доступу: http://web.znu.edu.ua/herald/issues/2008/fil_2008_1_2/2008-26-06/029.pdf